

1. Бондар І.Р. Фізичне виховання студентів з низьким рівнем фізичної підготовленості: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фізич. вих. і спорту: спец. 24. 00. 02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення». Луцьк; 2000. 19 с.
2. Годик М.А., В.Н. Тимошкін. Исследование двигательной активности студентов с помощью компьютерной экспертизы. Теория и практика физической культуры. 1990. № 2. 32-33.
3. Державні тести і нормативи оцінки фізичної підготовленості населення України. К., 1996. 31 с.
4. Драчук А.І. Оптимізація фізичного виховання студентів вищих закладів освіти гуманітарного профілю: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. вих. і спорту: спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення». Львів, 2001. 20 с.
5. Зобков В.В. Динамика физического развития студентов. Теория и практика физической культуры. 1988. (7): 14-17.
6. Круцевич Т.Ю. Методы исследования индивидуального здоровья детей и подростков в процессе физического воспитания. К.: Олимпийская литература, 1999. 230 с.
7. Куц А.С. Модельные показатели физического развития и двигательной подготовленности населения центральной Украины: Монография. К.: ИСКРА, 1993. 250 с.
8. Линець М.М., Г.М. Андрієнко. Витривалість, здоров'я, працездатність. Львів, 1993. 132 с.
9. Линець М.М. Основи методики розвитку рухових якостей: Навчальний посібник. Львів: Штабар, 1997. 207 с.
10. Платонов В.Н. Общая теория подготовки спортсменов в олимпийском спорте: Учебник для студентов вузов физического воспитания и спорта. К.: Олимпийская литература, 1997. 583 с.
11. Романенко В.В., О.С. Куц. Рухова активність і фізичний стан студенток вищих навчальних закладів: Навчальний посібник. Вінниця: ВДПУ, 2003. 132 с.
12. Романова В.І., В.А. Леонова. Методика підвищення фізичної підготовки студенток вищих навчальних закладів на основі різних режимів рухової активності. Рівне: ППДМ, 2009. 165 с.
13. Юсупов І.Ю., Г.В. Вафаєв, В.Є. Андріанов. Дослідження розвитку фізичних якостей студентів в процесі занять фізичного виховання // Мат. 1-ї респуб. конф.: Підготовка спеціалістів фізичної культури та спорту в Україні. Луцьк: Надстир'я, 1994. С.121-122.

References

1. Bondar I.R. Physical education of students with low level of physical fitness: abstract of the dissertation for the degree of Candidate of Sciences in Physical Education and Sports: specialty 24. 00. 02 "Physical Education, Physical Education of Different Populations". Lutsk; 2000. 19 p.
 2. Godik M.A., V.N. Timoshkin. Study of students' motor activity using computer expertise. Theory and practice of physical education. 1990. № 2. 32-33.
 3. State tests and standards of assessment of physical fitness of the population of Ukraine. K., 1996. 31 p.
 4. Drachuk A.I. Optimization of physical education of students of high schools of humanitarian profile: abstract of the dissertation for the degree of Candidate of Sciences in Physical Education and Sports: specialty 24. 00. 02 "Physical Education, Physical Education of Different Populations". Lviv, 2001. 20 p.
 5. Zobkov V.V. The dynamics of the physical development of students. Theory and practice of physical education. 1988. (7): 14-17.
 6. Krutsevich T.Y. Methods of research of individual health of children and adolescents in the process of physical education. K.: Olympic literature, 1999. 230 p.
 7. Kuts A.S. Model indicators of physical development and motor fitness of the population of central Ukraine: Monograph. K.: ISKRA, 1993. 250 p.
 8. Lynets M.M., G.M. Andrienko. Endurance, health, performance. Lviv, 1993. 132 p.
 9. Linets M.M. Fundamentals of the method of development of motor qualities: Textbook. Lviv: Shtabar, 1997. 207 p.
 10. Platonov V.N. The general theory of training athletes in Olympic sports: A textbook for university students of physical education and sports. K.: Olympic literature, 1997. 583 p.
 11. V.V. Romanenko, O.S. Kuts. Physical activity and physical condition of female students of high schools: Textbook. Vinnitsa: VSPU, 2003. 132 p.
 12. V.I. Romanova, V.A. Leonova. Methods of improving physical training of female students at high schools on the basis of different modes of physical activity. Rivne: PPDM, 2009. 165 p.
 13. Yusupov I.Y., G.V. Vafayev, V.E. Andrianov. Research of development of physical qualities of students in the process of physical education // Materials of the 1st republican conference: Training of specialists of physical culture and sports in Ukraine. Luck: Nadstyr'ya, 1994. P. 121-122.
- УДК: 796.011.3-054.7.796.332

Сушко Р.О.
доктор наук з фізичного виховання і спорту
Мельник Д.М.
Київський університет імені Бориса Грінченка

МІГРАЦІЯ У СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ ФУТБОЛІСТІВ ВИСОКОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ (НА МАТЕРІАЛІ ЧЕМПІОНАТІВ УКРАЇНИ)

В дослідженні проаналізовано процеси міграції висококваліфікованих футболістів на матеріалі чемпіонатів України по футболу за період 2000-2019 рр. Поставлені завдання вирішено за допомогою аналізу та узагальнення даних науково-методичних літературних джерел і мережі Інтернет, ретроспективного аналізу документальних матеріалів та методів математичної статистики.

В результаті проведеного дослідження визначено кількісні показники легіонерів українських футбольних клубів, динаміку показників загальної кількості легіонерів у командах і місць, що посіли команди першої шістки у чемпіонатах України по футболу, динаміку кількісних показників представництва легіонерів у хронології років за ігровими сезонами і за груповим розподілом місць, підтверджено залежність місця, що посіла команда, і активності у проведенні селекційної роботи з залученням до складу команд легіонерів, узагальнено представництво легіонерів, які посилюють футбольні клуби українського чемпіонату.

Авторами зазначено, що ігнорування глобальних процесів впливу (міграції) призведе до занепаду спорту в країні, а врахування сучасних тенденцій розвитку футболу в світі і використання набутого досвіду іноземних фахівців дозволить налагодити конструктивні міграційні процеси зі збереженням і покращенням рівня українського чемпіонату та можливістю українським футболістам набувати досвід, славу і фінансові здобутки закордоном, ефективно виступаючи за збірну України.

Ключові слова: футбол, міграція, легіонер, чемпіонат України.

Сушко Р.А., Мельник Д.М. Миграция в системе подготовки футболистов высокой квалификации (на материале чемпионатов Украины). В исследовании проанализированы процессы миграции высококвалифицированных футболистов на материале чемпионатов Украины по футболу за период 2000-2019 гг. В результате проведенного исследования определены количественные показатели легионеров украинских футбольных клубов, динамика показателей общего количества легионеров в командах и мест, которые заняли команды первой шестерки в чемпионатах Украины по футболу, динамика количественных показателей представительства легионеров в хронологии годов по игровым сезонам и по групповому распределению мест, подтверждена зависимость занятого места и активности в проведении селекционной работы по привлечению в состав команд легионеров, обобщено представительство легионеров, которые усиливают футбольные клубы украинского чемпионата.

Авторами выделено, что игнорирование глобальных процессов влияния (миграции) приведет к упадку спорта в стране, а учет современных тенденций развития футбола в мире и использования опыта иностранных специалистов позволит наладить конструктивные миграционные процессы с сохранением и повышением уровня украинского чемпионата, возможностью украинским футболистам приобретать опыт, славу и финансовые достижения за рубежом, эффективно выступая за сборную Украины.

Ключевые слова: футбол, миграция, легионер, чемпионат Украины.

Sushko R. Melnik D. Migration in the system of training highly qualified football players (based on the material of Ukrainian championships). The study analyzes the migration processes of highly skilled football players on the material of the Ukrainian football championships for the period 2000-2019.

As a result of the conducted research quantitative indicators of legionnaires of Ukrainian football clubs, dynamics of indicators of total number of legionnaires in the teams and places that took the teams of the first sixth in Ukrainian football championships, dynamics of quantitative indicators of legionnaires representation in chronology of years by game seasons and by group the dependence of the team occupied the place and the activity of breeding work with the involvement of the teams of legionnaires was confirmed; t legionnaires that enhance Ukrainian football clubs championship.

The authors noted that ignoring the global processes of influence (migration) will lead to the decline of sports in the country, and taking into account the current trends of football development in the world and the use of experience of foreign specialists will allow to adjust constructive migration processes with the preservation and improvement of the Ukrainian championship and the opportunity for Ukrainian football and experience. , fame and financial achievements abroad, effectively speaking for the national team of Ukraine.

Keywords: football, migration, legionnaire, championship of Ukraine.

Постановка проблеми. Сучасні тенденції розвитку футболу свідчать про високий рівень міграції висококваліфікованих футболістів в світі [3, 9, 21]. Почавшись пізніше, ніж у країнах Європи, глобальні процеси, серед яких значуще місце посідає міграція спортсменів, суттєво вплинули на розвиток українського спорту [2, 3, 11].

Питання міграції спортсменів турбують науковців відповідного профілю через низку серйозних проблем вже тривалий час [15, 19], адже, окрім позитивних змін (відкритість кордонів для професійного зростання, можливість побачити зірок в улюбленому клубі, шанс футболісту отримати значні фінансові здобутки за короткий час кар'єри спортсмена) існує низка негативних (посилення окремих ліг та чемпіонатів і в той же час знищення менш фінансово спроможних через хаотичну міграцію і невиправдану селекцію футболістів у клубах, зниження рівня команд, що не залучили потужних спонсорів і втратили власних гравців, що призводить до втрати цікавості з боку відданого вболівальника, тактична незіграність гравців, що мандрують клубами Європи з річними контрактами тощо) [1, 8, 20, 22].

Аналіз літературних джерел. Провідними українськими і зарубіжними вченими активно вивчається проблематика впливу глобальних процесів на формування системи знань про багаторічну підготовку [6, 8, 14], організацію науково-методичного забезпечення олімпійської підготовки [7], управління підготовкою і змагальною діяльністю спортсменів [4, 12],

особливості підготовки і розвитку конкретного виду спорту [5, 6], індивідуалізацію підготовки висококваліфікованих спортсменів та професіоналізацію спорту [8, 10]. Однією з провідних складових глобалізації спорту розглядається саме міграція спортсменів як значущий фактор впливу на систему підготовки у професійному і олімпійському спорті [3, 17, 18].

Вітчизняні і закордонні спеціалісти, що займаються вивченням проблемних питань розвитку футболу, удосконаленням навчально-підготовчого процесу і змагальної діяльності підкреслюють важливість урахування сучасних тенденцій, що суттєво впливають на функціонування, результати і досягнення професійних клубів. Як масштабні, важливі і ті, що заслуговують детального вивчення відомі фахівці виокремлюють серед процесів глобалізації футболу саме міграцію футболістів [8, 13,].

Автори наукових праць підкреслюють необхідність урахування процесів міграції не тільки висококваліфікованих футболістів, але і юних гравців, які вимагають кардинальних змін у підходах до формування планів підготовки і залучення інноваційних методів організації роботи [3, 16].

На сучасному етапі розвитку спорту вищих досягнень фахівці підкреслюють необхідність і важливість урахування міграційних процесів при формуванні планів підготовки національних збірних команд до офіційних міжнародних змагань (чемпіонатів Європи, світу, Олімпійських Ігор) у відповідній узгодженості з клубними планами підготовки професійних команд національного чемпіонату і індивідуальними планами підготовки у роботі з легіонерами.

Мета дослідження – дослідити та проаналізувати процеси міграції висококваліфікованих футболістів на матеріалі чемпіонатів України по футболу за період 2000-2019 рр.

Методи і організація дослідження. Для вирішення поставлених завдань застосовано такі методи дослідження: аналіз та узагальнення даних науково-методичних літературних джерел і мережі Інтернет, ретроспективний аналіз документальних матеріалів, методи математичної статистики.

Виклад основного матеріалу досліджень. Сучасними тенденціями розвитку спорту сформовано підстави розглядати систему підготовки спортсменів у площині формування складу команд і роботи селекціонерів спортивного клубу. Для вивчення і аналізу процесів розвитку футболу в Україні доцільно визначити найбільш значущі передумови і особливості впливу основної складової глобалізації спорту вищих досягнень – міграції спортсменів, на матеріалі чемпіонатів України по футболу за період 2000-2019 рр.

Інформативно вагомим для аналізу є дослідження процесів міграції у чемпіонатах України по футболу, починаючи з 2000 року, коли улюблена гра країни вже пройшла історичні перипетії, пов'язані з розпадом Радянського Союзу і почала набувати ознак бурхливого розвитку.

Перші шість місць як контингент дослідження за результатами фінальних таблиць чемпіонатів України по футболу обрано з метою наукового порівняння міграційних процесів у команд-призерів чемпіонатів і команд, що мали мету і наміри досягти високих сходинок п'єдесталу.

За результатами представленими на офіційному сайті Федерації футболу України [23], ФК «Шахтар» Донецьк є одноосібним лідером за цим показником і має в своєму активі 13 чемпіонських титулів. ФК «Динамо» Київ в свою чергу 5 разів ставав переможцем чемпіонатів України за визначений у дослідженні період. Найчастіше в першу шістку потрапляли ФК «Шахтар» Донецьк та ФК «Динамо» Київ – по 19 разів, тобто щосезону. Їх позиції надзвичайно значущі в українському футболі, що підкреслюють наступні результати: ФК «Шахтар» Донецьк щосезону брав участь у фінальних матчах, а ФК «Динамо» Київ демонстрував впевнену гру, не полишаючи трійку призерів, окрім сезону 2013/2014 років. Стабільність участі у шістці кращих показали наступні клуби: ФК «Дніпро» Дніпропетровськ -16 разів та ФК «Металіст» Харків - 10, ФК «Чорноморець» Одеса - 7 разів, ФК «Металург» Донецьк - 6 разів, ФК «Ворскла» Полтава-5, ФК «Зоря» Луганськ, ФК «Таврія» Сімферополь - 4 рази, такі команди як ФК «ЦСКА» Київ, ФК «Оболонь» Київ, ФК «Волинь» Луцьк, ФК «Верес» Рівне, ФК «Олімпік» Донецьк входили в першу шістку по одному разу.

Доцільно виокремити, що між фаворитами національного чемпіонату ФК «Шахтар» Донецьк та ФК «Динамо» Київ переможцем за результатами фінальних таблиць у фінальних поєдинках ставав ФК «Шахтар» у співвідношенні 14:5 перемог.

Процеси глобалізації, що активно впливають на стан розвитку спорту взагалі, значуще відобразились у вигляді міграційних процесів на формуванні складів цих команд стосовно залучення легіонерів (табл. 1). Доцільним для узагальнення результатів виступу в чемпіонатах України по футболу є виокремлення і аналіз команд, що посіли 1-6 місця в фінальних турнірних таблицях за період 2000-2019 рр., тому що у командах, що претендують на місце у трійці призерів кількісно-якісні показники виражені суттєво.

Таблиця 1

Кількість легіонерів у командах, які посіли перші шість місць у чемпіонатах України по футболу

Місце Рік	I	II	III	IV	V	VI
2000/2001	13	9	1	0	2	4
2001/2002	13	12	10	6	4	1
2002/2003	15	13	9	1	14	7
2003/2004	18	17	1	16	9	1
2004/2005	21	21	21	1	1	5
2005/2006	18	22	22	2	2	5
2006/2007	18	24	11	10	14	11

2007/2008	15	18	14	13	14	7
2008/2009	13	16	12	15	8	16
2009/2010	14	13	14	11	8	7
2010/2011	14	15	17	12	14	6
2012/2013	17	17	11	13	14	13
2013/2014	16	12	17	11	11	20
2014/2015	14	15	12	6	4	12
2015/2016	12	13	15	7	4	1
2016/2017	14	11	8	2	1	7
2017/2018	15	12	4	9	3	4
2018/2019	15	9	1	10	16	2
Всього	275	269	200	145	143	129

Кількісні показники легіонерів українських футбольних клубів, представлені в таблиці 1, надають підстави стверджувати, що команди, які ведуть боротьбу за місце в першій трійці чемпіонатів України активно займаються селекційною роботою і долучають до складу команд легіонерів.

Очевидною є загальна різниця між кількістю легіонерів, що запрошують у свої клуби призери чемпіонатів (275, 269, 200 гравців) і команди другої трійки (145, 143, 129 гравців). Звертає увагу стабільна залежність до зниження у загальному результаті усіх досліджуваних позицій (місць). Якісне представництво легіонерів, що брали участь у чемпіонатах України по футболу у сезонах 2000–2019 рр. доцільно представити в загальній діаграмі взаємозв'язку кількості легіонерів і місць, що посіли команди у фінальній турнірній таблиці (рис.1).

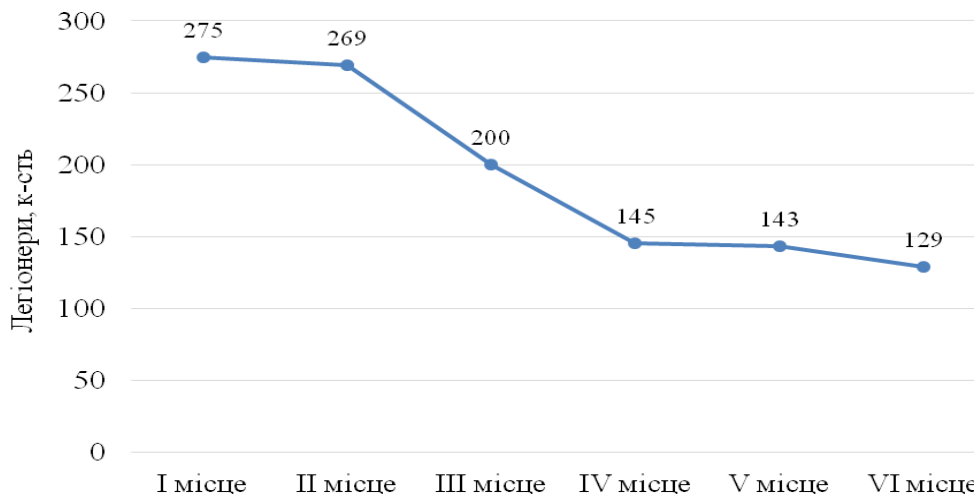

Рис. 1. Динаміка показників загальної кількості легіонерів у командах і місць, що посіли команди першої шістки у чемпіонатах України по футболу

Очевидною є спрямована тенденція в бік зниження кількості легіонерів у досліджених клубах, що можна пояснити таким чином:

- фінансові статки українських футбольних клубів набували особливого розквіту у 2000 рр., та з часом керівництво команд почало заощаджувати на селекції через нерентабельність вкладень;
- враження від престижності мати у складі команди легіонерів різних національностей поступилися здоровому глузду стосовно невідповідності продемонстрованої якості гри іноземними гравцями і витрат на оплату їх праці;
- почали підніматись питання щодо втрати можливості молодим і талановитим українським гравцям набувати досвід і майстерність в українських чемпіонатах, що спонукало їх до відтоку у досить юному віці з метою пошуку кращих умов для зростання;
- відтак гравці зі складу збірної команди України втратили місця у стартовому складі власних команд, що унеможливило демонстрацію стабільного і якісного футболу на міжнародній арені.

Значущим для наукового аналізу є вивчення кількісних показників представництва легіонерів у хронології років за ігровими сезонами і за груповим розподілом місць на трійку призерів (1-3 місця) і команди, що посіли 4-6 місця та планували боротьбу за медалі чемпіонату України. Характерною ознакою усіх досліджуваних сезонів з 2000 р. по 2019 р., окрім останнього, було кількісне домінування легіонерів у групі призерів. Однак, у сезоні 2008/2009 рр. різниця між групами набула мінімальної відмінності 41 до 39 легіонерів з незначною перевагою у бік групи команд з першої трійки місць. Гегемонію пріоритетів у цьому питанні порушив сезон 2018/2019 рр., коли вперше команди з 4-6 місця залучили до лав легіонерів на 3 футболіста більше, ніж команди-призери (відповідно 25:28).

Окрім цього, важливо не оминати увагою фактаж коливань загальної кількості гравців-легіонерів у представлених ігрових сезонах (табл. 2). До 2007/2008 рр. цей показник стабільно зростає, набувши найбільшої в історії українського

футболу кількості – 88 легіонерів за сезон, збільшившись втричі в порівнянні з сезоном 2000/2001 рр. На високих позиціях, в межах коливань 87-67 кількісний показник легіонерів утримувався до сезону 2013/2014 рр. і надалі не стрімко, але стабільно знижувався до 53 у чинному сезоні.

Таблиця 2

Показники кількості легіонерів у командах за груповим розподілом місць у чемпіонатах України по футболу 2000-2019 рр.

Рік	Місце I-III	Місце IV- VI	Всього
2000/2001	23	6	29
2001/2002	35	11	46
2002/2003	37	22	59
2003/2004	36	26	62
2004/2005	63	7	70
2005/2006	62	9	71
2006/2007	53	35	88
2007/2008	47	34	81
2008/2009	41	39	80
2009/2010	41	26	67
2010/2011	46	32	78
2012/2013	45	40	85
2013/2014	45	42	87
2014/2015	41	22	63
2015/2016	40	12	52
2016/2017	33	10	43
2017/2018	31	16	47
2018/2019	25	28	53

Графічне представлення динаміки кількісних показників представництва легіонерів у хронології років за ігровими сезонами і за груповим розподілом місць підкреслює різницю між командами першої трійки, тобто призерами чемпіонатів і командами, що посіли 4-6 місце в фінальній турнірній таблиці (рис. 2).

Аналіз таблиці 2 свідчить про системне збільшення кількості легіонерів у групах до 2006 року, максимальні показники залучення легіонерів у період 2006-2014 рр. і спад у подальшому, що пояснюють політичні і фінансово-економічні проблеми в країні.

Очевидно, що вперше залучено більшу кількість легіонерів командами другої трійки у останньому чемпіонаті України, що можна розцінювати як очевидне бажання змінити чинних фаворитів українського чемпіонату.

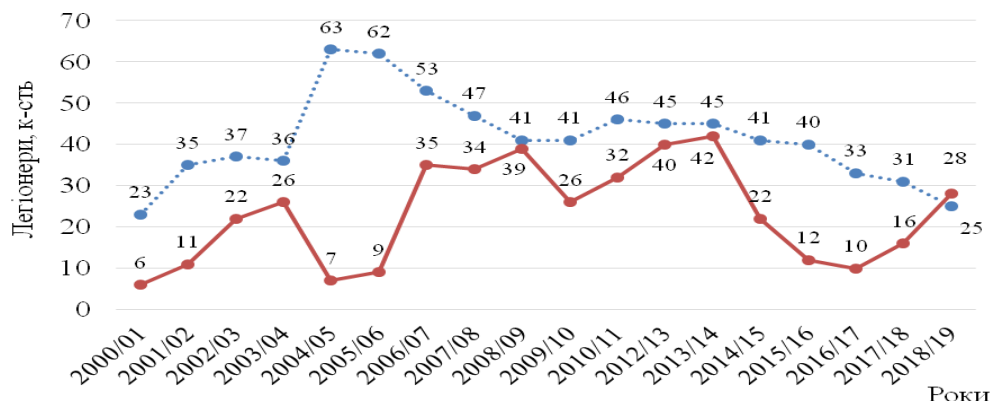

Рис. 2. Динаміка кількісних показників представництва легіонерів у хронології років за ігровими сезонами і за груповим розподілом місць,

де група команд, що посіли I-III місця –
група команд, що посіли IV-VI місця – _____

Грунтовне вивчення питання дозволяє узагальнити, що посилюють команди призерів чемпіонату України переважно футболісти з країн Бразилії, Росії, Грузії, Сербії, Білорусії. Стосовно амплуа легіонерів, що приїждять підсилити українські команди, то переважно це гравці лінії атаки.

За тривалу історію чемпіонатів України по футболу у вищій лізі зіграли 1054 легіонери з 71 країни світу. Найбільша кількість легіонерів була з Бразилії – 131 гравець, на другому місці Росія – 118 футболістів, на третьому місці представники Грузії – 90 спортсменів. Інші країни зазначили своє представництво такими кількісними показниками футболістів: Сербія – 79, Білорусь – 64, Молдова – 44, Нігерія – 44, Румунія – 43, Хорватія – 40, Вірменія – 24, Аргентина – 23, Литва – 23, Албанія – 18, Болгарія – 18, Казахстан – 17, Македонія – 16, Азербайджан – 14, Латвія – 14, Польща – 14,

Камерун – 13, Португалія – 13, Боснія і Герцеговина – 12, Узбекистан – 12, Словаччина – 11, Словенія – 10, Кот-д'Івуар – 9, Іспанія – 8, Нідерланди – 8, Туніс – 8, Франція – 3, Італія та Німеччина – по 2 гравці.

Висновок. Ігнорування глобальних процесів впливу призведе до занепаду спорту в країні, коли врахування сучасних тенденцій розвитку футболу в світі і використання набутого досвіду іноземних фахівців дозволить налагодити конструктивні міграційні процеси зі збереженням і покращенням рівня українського чемпіонату і можливістю українським футболістам набувати досвід, славу і фінансові здобутки закордоном, ефективно виступаючи за збірну України.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямі ґрунтуються на необхідності вивчення міграції українських футболістів за кордони нашої держави з подальшим впливом на результати виступів за українську збірну у змаганнях найвищого ґатунку і показники міграції спортсменів-легіонерів у чемпіонатах України по футболу, їх рівень і якість продемонстрованої гри.

Література

1. Байрачний О. Аналіз детермінант успішної професійної кар'єри тренера високої кваліфікації (на прикладі футболу) / О. Байрачний // Науковий часопис «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури /фізична культура і спорт/» – К: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2017. – № 10 (92)17. – С. 8–11.
2. Блохін О. Український спорт у сучасній соціокультурній реальності. Вища освіта України /О.Блохін// – Київ, 2013. – №1. – С. 75-81.
3. Борисова О. В. Розвиток спортивних ігор в умовах глобалізації спорту. [методичні рекомендації] / О. В. Борисова, Р.О. Сушко. – Київ.: Вид. «Науковий світ». – 2016. – 35 с.
4. Дорошенко Э. Подготовка высококвалифицированных баскетболистов на этапе максимальной реализации индивидуальных возможностей / Э. Дорошенко, Р. Сушко, Р. Крейвите // Наука в олимпийском спорте. – Київ. – 2015. – № 4. – С. 33–38.
5. Мітова О. О. Проблеми контролю в сучасних командних спортивних іграх / О. О. Мітова // Спортивний вісник Придніпров'я. Науково-практичний журнал. – Дніпро. – №3. – 2015. – С. 89–96.
6. Ніколаєнко В. Особливості розвитку футболу на сучасному етапі / В. Ніколаєнко, О. Байрачний // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. Київ. – 2012. – № 3. – С. 17–20.
7. Павленко Ю. Организационно-методологические основы научно-методического обеспечения подготовки спортсменов / Ю. Павленко // Наука в олимпийском спорте. – Київ. – 2015. – № 2. – С. 10–18.
8. Платонов В. Организационно-управленческие модели совершенствования системы подготовки спортсменов высокой квалификации в условиях политизации и коммерциализации олимпийского спорта / В. Платонов, Т. Есентаев // Наука в олимпийском спорте. – Київ. – 2015. – № 1. – С. 19–26.
9. Соболев Е. О., Дорошенко Е. Ю. Факторы миграции в контексте влияния на результативность змагальної діяльності кваліфікованих футболістів / Е. О. Соболев, Е. Ю. Дорошенко // Науковий часопис «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури /фізична культура і спорт/» – К: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2018. – № 09 (103)18. – С. 51–54.
10. Сушко Р. Миграция в системе подготовки баскетболистов высшей квалификации (на материалах турниров Игр Олимпиад 1988–2016 гг.) / Р. Сушко // Наука в олимпийском спорте. – Київ. – 2017. – № 2. – С. 11–16.
11. Сушко Р. О. Експертна оцінка проблемних питань підготовки і шляхів розвитку спортивних ігор в умовах дії глобальних чинників. / Р. О. Сушко // Науковий часопис «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури /фізична культура і спорт/» – К: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2018. – № 03 (97)18. – С. 111–115.
12. Doroshenko E. The competitive activity structure of highly skilled basketball players on the basis of factor analysis methods / E. Doroshenko, R. Sushko, V. Koryahin, M. Pityn, I. Tklich, O. Blavt // Human Movement, 2019. – Vol. 20(4). – P.33–40.
13. Chung J. Globalization, media imperialism and south Korean sport / J. Chung, S. Hwang, D. Won // International journal of the history of sport, 2015. – Vol. 32, Issue 3. – P. 494–498.
14. Darby P. Football academies and the migration of African football labour to Europe / P. Darby, G. Akindes, M. Kirwin // Journal of Sport and Social Issues, 2007. – Vol. 31, N 2. – P 143–161.
15. Football in Asia: history, culture and business: red. Cho Y. – New York, Taylor & Francies, 2015. – 193 p.
16. Giulianotti R. Globalization and sport / R. Giulianotti, R. Robertson [ets.] / – Malden : Blackwell Publishing, 2008. – 144 p.
17. Huang F. Globalization and the governance of Chinese sports: the case of professional basketball / F. Huang, F. Hong // International journal of the history of sport, 2015. – Vol. 32, Issue 8. – P. 1030–1043.
18. Lanfranchi P. Moving with the ball: The migration of professional footballers / P. Lanfranchi, M. Taylor // – Oxford: Berg, 2011.
19. Maguire J. Power and global sport / J. Maguire // – London : Routledge, 2005. – P. 207–233.
20. Poli R. Des migrants a qualifier. Les footballeurs africains dans quatre pays europeens / In: Nedelcu M. (ed.) // La mobilite internationale des competences. Situations recentes, approches nouvelles. – Paris: L'Harmattan, 2004. – P. 143–164.
21. Taylor M. Global players? Football, migration and globalisation, c. 1930-2000 / M. Taylor // Historical Social Research, 2006. – Vol. 31, N1. – P 7–30.
22. Всесвітня федерація футболу. Офіційний сайт. Код доступу: <http://www.fifa.com/>

23. Федерация футбола Украины. Официальный сайт. Код доступа: <http://www.ffu.ua/>

References

1. Bayrachny O. (2017) Analysis of the determinants of a successful professional career of a high-qualification coach (on the example of football) / O. Bayrachny // Scientific journal "Scientific-pedagogical problems of physical culture / physical culture and sports" - K: NPU them. MP Dragomanov. - № 10 (92) 17. - pp. 8–11.
2. Blokhin O. (2013) Ukrainian sport in contemporary socio-cultural reality. Higher Education of Ukraine / O. Blokhin // - Kiev. - №1. - P. 75-81.
3. Borisova O. (2016) Development of sports games in the conditions of sports globalization. [methodical recommendations] / O. Borisova, R. Drying. - Kiev. : Ed. "Scientific world". - 2016. - 35 p.
4. Doroshenko E. (2015) Training of highly skilled basketball players at the stage of maximal realization of individual opportunities / E. Doroshenko, R. Sushko, R. Kreivite // Science in Olympic Sports. - Kiev. - № 4. - P. 33-38.
5. Mitova O. (2015) Problems of control in modern team sports games / OO Mitov // Sports Bulletin of the Dnieper. Scientific and practical journal. - The Dnieper. - №3. P. 89-96.
6. Nikolaenko V. (2012) Features of the development of football at the present stage / V. Nikolaenko, O. Bayrachny // Theory and methodology of physical education and sport. Kiev. № 3. - P. 17–20.
7. Pavlenko Y. (2015) Organizational and methodological foundations of scientific and methodological support for the training of athletes / Yu. Pavlenko // Science in Olympic Sports. - Kiev. № 2. - C. 10–18.
8. Platonov V. (2015) Organizational-managerial models of improving the system of training high-skilled athletes in the conditions of politicization and commercialization of Olympic sports / V. Platonov, T. Essentaev // Science in Olympic sports. - Kiev. - № 1. - P. 19-26.
9. Sobol E., Doroshenko E. (2018) Migration factors in the context of the impact on the competitive performance of skilled players / EA Sobol, E.Yu. Doroshenko // Scientific journal "Scientific and pedagogical problems of physical culture / physical culture and sports" - K: НПУ ім. М. П. Драгоманов, 2018. - No. 09 (103) 18. - pp. 51–54.
10. Sushko R. (2017) Migration in the system of training of basketball players of the highest qualification (on the materials of the tournaments of the Olympics Games 1988–2016) / R. Sushko // Science in Olympic Sports. - Kiev. № 2. - P. 11–16.
11. Sushko R. (2018) Expert assessment of problematic issues of preparation and ways of development of sports games in the conditions of action of global factors. / RO. Sushko // Scientific journal "Scientific and pedagogical problems of physical culture / physical culture and sports" - K: НПУ ім. М. П. Драгоманов, No. 03 (97) 18. - P. 111–115.
12. Doroshenko E. (2019) The competitive activity structure of highly skilled basketball players on the basis of factor analysis methods / E. Doroshenko, R. Sushko, V. Koryahin, M. Pityn, I. Tklich, O. Blavt // Human Movement. Vol. 20(4). – P.33–40.
13. Chung J. (2015) Globalization, media imperialism and south Korean sport / J.Chung, S.Hwang, D. Won // International journal of the history of sport, Vol. 32, Issue 3. – P. 494–498.
14. Darby P. (2007) Football academies and the migration of African football labour to Europe / P. Darby, G. Akindes, M. Kirwin // Journal of Sport and Social Issues. Vol. 31, N 2. – P 143–161.
15. Football in Asia: history, culture and business: red. Cho Y. – New York, Taylor &Francies, 2015. – 193 p.
16. Giulianotti R. Globalization and sport / R. Giulianotti, R. Robertson [ets.] / – Malden : Blackwell Publishing, 2008. – 144 p.
17. Huang F. (2015) Globalization and the governance of Chinese sports: the case of professional basketball / F. Huang, F. Hong // International journal of the history of sport, Vol. 32, Issue 8. – P. 1030–1043.
18. Lanfranchi P. (2011) Moving with the ball: The migration of professional footballers / P. Lanfranchi, M. Taylor // – Oxford: Berg.
19. Maguire J. (2005) Power and global sport / J. Maguire // – London : Routledge. – P. 207–233.
20. Poli R. (2004) Des migrants a qualifier. Les footballeurs africains dans quatre pays europeens / In: Nedelcu M. (ed.) // La mobilite internationale des competences. Situations recentes, approches nouvelles. – Paris: L'Harmatta. – P. 143–164.
21. Taylor M. (2006) Global players? Football, migration and globalisation, c. 1930-2000 / M. Taylor // Historical Social Research, Vol. 31, N1. – P 7–30.
22. World Football Federation. Official site. Access code: <http://www.fifa.com/>
23. Football Federation of Ukraine. Official site. Access code: <http://www.ffu.ua/>

Терещенко В.І. – кан.пед.наук, професор
Штанько Л.О. – кан.економ.наук, доцент
Український гуманітарний інститут, м. Буча

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ТРЕНЕРА І СПОРТСМЕНА В НАВЧАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОМУ ПРОЦЕСІ

Критерієм соціальної відповідальності можуть бути рольові обов'язки і відносини, що обумовлюють їх. Відповідальність є істотною рисою особистості і відображає обсяг особистих прагнень людини, тобто діапазон його боргу. Відчуття боргу виникає в разі наявності обов'язків особистості перед кимось або перед своєю совістю. Під совістю розуміють усвідомлення і переживання відповідальності особистості. Усвідомлення спортсменом власної відповідальності визначається певними факторами, до яких належать пізнавальні, мотиваційні, ситуаційні та ін.

Ключові слова: відповідальність, тренер, спортсмен, керівник, мотивація, керування.